

УДК 372.881.111.1:61-057.875  
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-2-25>

**Валентина КУШНІР,**  
*orcid.org/0000-0003-1316-9801*  
кандидат педагогічних наук,  
старший викладач кафедри мовної підготовки  
Національного медичного університету імені О. О. Богомольця  
(Київ, Україна) *k.valentina8425@gmail.com*

## ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ФАХОВОГО АНГЛОМОВНОГО МОНОЛОГІЧНОГО ТА ДІАЛОГІЧНОГО ГОВОРІННЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

*У статті наголошено на важливості формування навичок монологічного та діалогічного англomовного фахового мовлення студентів-медиків з урахуванням компетентнісного підходу та проєвропейського курсу освіти ЗВО України. Проаналізовані існуючі літературні джерела, підкреслено необхідність використання інтерактивних методів навчання для формування навичок говоріння майбутніх медиків англійською. Проаналізовано навчальні програми з дисциплін «Іноземна мова» для студентів медичних ЗВО, зазначено необхідність розвитку навичок саме говоріння (а не читання чи письма), які репрезентують здатність фахівця спілкуватись у фаховому середовищі. Визначено основні принципи навчання англomовного монологічного та діалогічного говоріння студентів-медиків: принципи системності та систематичності, зв'язку англійської мови з фаховими дисциплінами, доступності, структурності. Описано послідовність етапів навчання монологічного та діалогічного мовлення ґрунтується на принципі: введення конструкції- відтворення конструкції- відтворення на рівні одиниці-словосполучення-фрази-понадфразової єдності-тексту. Визначено, що для активізації пізнавальної діяльності викладач має створити портфель інтерактивних завдань для навчання монологічного та діалогічного медичного говоріння. Визначено, що інтерактивність методики навчання монологічного та діалогічного говоріння обумовлює активізацію пізнавальної діяльності студентів, проте деякі психологічні чинники: мовний бар'єр та інтровертованість студентів заважає формуванню навичок саме говоріння. Проведений автором експеримент з інтерактивного навчання студентів-медиків англomовного фахового говоріння показав високу ефективність такого методу та загальне покращення академічної успішності студентів, зокрема показників монологічного та діалогічного говоріння. Питання навчання саме діалогічного говоріння потребує подальшого вивчення, особливо його психологічного складової: залежність успішності діалогічного говоріння від типу характеру та темпераменту особи, його навичок саморегуляції та емпатії.*

**Ключові слова:** монологічне говоріння, діалогічне говоріння, медична англійська, студенти медики.

**Valentyna KUSHNIR,**  
*orcid.org/0000-0003-1316-9801*  
PhD,  
Senior Lecturer at the Department of Language Training  
Bogomolets National Medical University  
(Kyiv, Ukraine) *k.valentina8425@gmail.com*

## PECULIARITIES OF TEACHING PROFESSIONAL ENGLISH MONOLOGICAL AND DIALOGICAL SPEAKING TO MEDICAL STUDENTS

*The article stresses upon importance of developing skills of monological and dialogical professional English language speaking in medical students, regarding the competence-based approach and pro-European course of the Ukrainian high schools. The article reviews the existing literature data and dwells on the necessity of use of the interactive teaching methods for developing skills of English medical communication. The author reviews the syllabi of "foreign language" courses for medical students and states about the necessity of speaking skills shaping (not reading or writing), as those representing best the ability of the specialist to communicate in the professional environment. The author defines basic principles of teaching the English medical monological and dialogical speaking: system and systematic principle, principle of connection with the medical professional courses, principle of structure, principle of comprehensiveness, etc. The article describes the sequence of the monological and dialogical speaking teaching, which is based on the principles: introduction of the construction, reproducing the construction as a unit, word combination, phrase, and the text. The author has defined that the enhanced learning activity requires for portfolio of interactive tasks for teaching the medical monological and dialogical speaking, based on cases. The author established that the interactive character of the monological and dialogical speaking provides for increased learning interest, and, respectively, improved academic achievements of the students, though, some psychological factors (language barriers and fear of speaking as well as*

*introverted character traits) prevent the students from speaking skills shaping. The experiment held by the author on interactive teaching medical students English professional speaking proved high effectiveness of the method and overall improvement of the academic performance of students themselves, particularly regarding the monological and dialogical speaking.*

*The issue of teaching just dialogical speaking needs further studies, especially its psychological component, the dependence of the dialogical speaking performance on character and temperament of the person, his self-regulation and empathic skills.*

**Key words:** *monological speaking, dialogical speaking, medical English, medical students.*

**Постановка проблеми.** Європейський курс нашої країни обумовлює необхідність знання будь-яким фахівцем іноземної мови, зокрема це стосується спеціалістів медичного профілю. Знання іноземної мови необхідне для фахового зростання наших медиків, так як основна медична інформація, відкриття та гайдлайни публікуються іноземною. Також знання іноземної мови необхідне для гідного представлення нашої медицини за кордоном. З-поміж чотирьох видів мовленнєвої діяльності: письма, аудіювання, читання та говоріння, одним з найбільш репрезентативних є говоріння: монологічне та діалогічне. Навчання студентів-медиків говоріння, як монологічного, так і діалогічного, особливо важливо для формування комунікативної фахової іншомовної компетентності. Саме навчання говоріння, а не читання чи письма, обумовлює здатність майбутніх медиків до фахового спілкування англійською мовою. Навчання говоріння на медичні теми іноземною мовою охоплює декілька компонентів: навчання загальної та медичної англійської мови, основ граматики, загальної та спеціалізованої лексики в контексті, проте ґрунтується на взаємодії та потребує удосконалення методики навчання.

**Аналіз досліджень.** Питання навчання студентів-медиків фахової англійської мови медичного спрямування вивчалось численними українськими педагогами. Так, в своїх роботах Л. Васецька (Васецька, 2011) та О. Колодницька (Колодницька, 2018) наголошують, що метою вивчення іноземної мови студентами-медиками є формування в останніх готовності до іншомовної професійної комунікації, що досягається з застосуванням інтерактивних методів навчання. Н. Шерстюк (2021) також наголошує на необхідності застосування саме інтерактивних методів навчання, зокрема кейс-методу, при навчанні медичної англійської мови медиків. Це вказує на необхідність більш глибокого вивчення сучасних методів формування фахової комунікативної компетентності у фахівців-медиків, та вивчення інтерактивних методів, які можна застосувати при роботі з медичними студентами. М. Цуркан наголошує на необхідності не навчання іноземної фахової мови, а саме формуванні професій-

ної іншомовної компетентності, у відповідності із компетентнісним підходом до навчання (2019). В межах компетентнісного підходу, в роботі О. Нагорняка досліджено формування професійного іншомовного мовлення медиків (2016). Тобто, спостерігаємо два основних напрямки досліджень: дослідження формування іншомовної мовленнєвої компетентності (Цуркан, 2019; Лимар, 2021), та дослідження навчання мовленнєвого та мовного компонентів (Нагорняк, 2016; Боднарюк, 2016; Жовтюк, 2011). Вважаємо більш доречним дослідження власне професійної іншомовної мовленнєвої компетентності, адже формування тільки навичок говоріння не репрезентує здатність до іншомовної комунікації. Власне аспект навчання монологічного та діалогічного говоріння розкритий в роботах Л. Боднарюк (2016) та Н. Жовтюк (2011), де наголошено на етапності такого навчання, а також необхідності детального підбору методів, а також розробці навчально методичних комплексів до дисциплін, які на момент досліджень були недокомплектовані.

**Мета статті** – на підставі проведеного аналізу літературних джерел, досвіду викладачів та власного досвіду автора визначити основні особливості навчання студентів-медиків монологічного та діалогічного говоріння, наголошуючи на сильних та слабких сторонах такого навчання.

**Виклад основного матеріалу.** Навчання студентів-медиків фахової англійської мови відбувається в межах викладання двох дисциплін: «Іноземна мова»(здебільшого англійська) та «Іноземна мова за фаховим спрямуванням», протягом першого та другого років навчання у медичному ЗВО. Обидва курси мають фахову спрямованість, курс другого року є більш спеціалізованим (студенти вивчають термінологію щодо основних систем органів людини, захворювань та їх лікування), проте курс першого року навчання також містить багато медичної термінології та спрямований на формування іншомовної медичної комунікативної компетентності. В цілому, медичний аспект навчання представлений здебільшого медичною лексикою в контексті, так як правила граматики та фонетики є єдиними для медичної та загальної англійської.

Навчання студентів-медиків монологічному та діалогічному говорінню англійською мовою на фахові теми підпорядковується основним принципам: принципу доступності (наданий матеріал відповідає рівню знань та навичок, як англійською, так і медичний компонент), принципу міжпредметних зв'язків англійської мови з фаховими дисциплінами, принципу системності та систематичності (покрокове навчання, систематично протягом 10-20 хвилин на кожному занятті), принципу зворотного зв'язку (особливо важливо отримувати зворотній зв'язок від студентів та відповідно коригувати завдання). Інтерактивність навчання обумовлює високу їх залученість в навчальний процес. Доречно використовувати не тільки комплекс вправ з підручника, проте додаткові вправи, творчі завдання на взаємодію.

Навчання студентів-медиків монологічному та діалогічному мовленню потребує використання наступних інтерактивних методів: рольова гра, кооперативне навчання, метод мозкового штурму, навчання у малих групах, дискусійні методи, ситуаційне моделювання (симуляції та драматизації), стратегічні ігри.

Навчання студентів-медиків монологічному та діалогічному говорінню базується на декількох компонентах: навчанні фахової лексики, яка становить основу для говоріння, навчанні граматики (часові форми англійського дієслова, побудова стверджувальних, заперечних та питальних речень), а також формуванні навичок взаємодії (формулювання тверджень англійською мовою на фахові теми на рівні словосполучень, фраз, понадфразової єдності, навчання діалогічного мовлення блоками). Розглянемо навчання монологічному та діалогічному говорінню на прикладі теми *Respiration, Respiratory Diseases*. Студентам запропоновано певний вокабуляр з тем, виконання письмових та усних вправ, закріплення вокабуляру. Першим етапом студентам пропонується скласти речення та фрази із заданої тематики, пізніше створювати самостійні повідомлення та розповіді, усні чи презентації. На даному етапі викладач має обирати інтерактивні методи, які виходять за межі «Tell about the disease», у вигляді презентації теми перед пацієнтами, лікарями, виступом на конференції, обговоренні симптоматики у групі дискусії. На цьому етапі навчання монологічного говоріння стає тісно пов'язаним з навчанням діалогічного, так як монологічне говоріння студентів отримує відгук у вигляді діалогічних реплік. На даному етапі необхідно систематизувати знання граматики: структуру запитального речення, правила офіційного спілкування, часові форми

дієслова в активному та пасивному стані, тощо. Окрім цього, при навчанні діалогічного мовлення викладач має координувати взаємодію студентів, їх комунікативну настанову, та також дотримання етичних норм спілкування (порядок повідомлення інформації, протокол SPIKES для медичного спілкування, спілкування з конфліктогенними пацієнтами). Навчання діалогічного мовлення також потребує застосування фраз-кліше, які викладачем мають бути структуровані на основні типи. Так, варто виокремлювати наступні типи кліше: кліше-запитання (*DO you know, Could you tell, I wonder if..., What about...*), кліше-заперечення (*I am afraid, I disagree, I don't support the idea, On the contrary, it is totally wrong*), кліше-згода (*I guess you have a point, I totally agree with this, This is certainly right*).

В залежності від ситуативності спілкування (лікар-лікар, лікар-пацієнт, лікар-науковці), важливо коригувати застосування офіційної чи розмовної лексики (*abdomen-tummy, trachea-windpipe, umbilicus-navel*). При навчанні студентів-медиків діалогічному говорінню викладач має враховувати деонтологічні принципи комунікації.

Здебільшого навчання студентів-медиків монологічному говорінню характеризується високою їх залученістю в навчальний процес та пов'язане з високими показниками успішності. Важливо не зводити навчання монологічного говоріння до механічного переказу опорних текстів з лексикою. Проте, на підставі введених та закріплених ЛО у поєднанні з ГО, студенти легко опановують навички монологічного говоріння. Навчання ж діалогічного говоріння пов'язане з численними труднощами: різним рівнем співрозмовників у парі та мовним бар'єром. Завдання на створення діалогів часто пов'язані з несерйозним ставленням студентів, нехтуванням, списуванням діалогів зі зразків. Для запобігання цим складностям викладач має використовувати різноманітні креативні ситуативні та ситуативно-репродуктивні завдання на створення діалогів.

З метою удосконалення навчального процесу, викладачем було розроблено портфель кейсів для навчання студентів-медиків монологічного та діалогічного говоріння з наступних тем: *Respiratory System and Respiratory Diseases, Cardiovascular System and Diseases, Blood and Diseases of Blood, Urinary System and Diseases, Endocrine System and Diseases, Gastrointestinal System and Diseases, Liver and its Diseases*. Портфель включає: опорний вокабуляр з транскрипцією, глосарій, відео-гід по вокабуляру та набір е-джерел з теми, розпрацьовані вправи на закріплення лексики та граматики, а також набір

кейсів з кожного типу захворювань для вирішення, проблемних ситуацій спілкування з хворими згідно зазначеної ситуації, проблемні кейси на колективну групову роботу, конференційні кейси на обговорення певних станів. Дані матеріали пропонувались студентам на е-середовищі, в межах ПО Google Classroom.

В межах кожної теми викладачем були запропоновані базові кліше спілкування: діалогічної взаємодії лікаря з пацієнтом (побудова питань лікарем, побудова питань пацієнтом, роз'яснення, уточнення), діалогічної взаємодії лікаря з лікарем (фахове спілкування, опис клінічної ситуації, з'ясування деталей, уточнення, заперечення тверджень, тощо), діалогічної взаємодії лікаря-науковця з лікарем-науковцем (що охоплювало не тільки загальний, медичний, але і академічний вокабуляр): уточнення, пояснення, заперечення та незгода.

Студентам було запропоновано виконувати наступні види вправ:

- обговорення симптоматики у групі (клінічна група) з метою подальшого діагнозу;
- презентація ситуації перед колегами, з її подальшим обговоренням;
- спілкування з пацієнтом за заданих умов;
- з'ясування особливостей, переконання пацієнтів, спілкування у «важких ситуаціях», «повідомлення пацієнту поганих новин».
- презентація результатів власного дослідження: а) колегам, б) не медикам;

У якості підсумкового контролю викладачем було запропоновано організувати дискусію з обраних тем, та самостійно оцінити рівень сформованості навичок монологічного та діалогічного говоріння. У дослідженні прийняли участь 82 студенти 2 курсу медичного факультету НМУ імені О.О. Богомольця, які протягом 1 семестру 2021-2022н.р. навчались за методикою автора. Початковий рівень знань студентів відповідав наступним показникам: середній бал груп – 3,8; середня оцінка за монологічне говоріння – 4,1; середня оцінка за діалогічне говоріння – 3,5. Тобто, навички діалогічного говоріння були абсолютно несформованими на вступному етапі навчання. Протягом навчання викладач надала доступ сту-

дентам до матеріалів, на кожному занятті відпрацьовувались навички як монологічного, так і діалогічного говоріння. Оцінювання діалогічного говоріння на підсумковому занятті показало покращення рівня сформованості знань та навичок, так, середній бал груп не змінився суттєво (3,9), проте значно виріс показник діалогічного говоріння: 4,05. Тобто, цілеспрямована робота з розвитку діалогічного говоріння, виконання вправ самостійно та на кожному занятті, в контексті вивчення медичних тем, з елементами інтерактивності сприяла покращенню показників академічної успішності. Вважаємо, що питання навчання саме діалогічного говоріння потребує подальшого вивчення, особливо його психологічного складової: залежність успішності діалогічного говоріння від типу характеру та темпераменту особи, його навичок саморегуляції та емпатії.

**Висновки.** Навчання монологічного та діалогічного говоріння на фахові теми англійською мовою студентів-медиків є одним з найважливіших компонентів навчання, що за важливістю випереджує навчання читання та письма. Навчання монологічного та діалогічного говоріння базується на принципах системності та систематичності, зв'язку англійської мови з фаховими дисциплінами, доступності, структурності. Навчання монологічного та діалогічного мовлення ґрунтується на принципі: введення конструкції-відтворення конструкції-відтворення на рівні одиниці-словосполучення-фрази-понадфразової єдності-тексту. Для активізації пізнавальної діяльності викладач має створити портфель інтерактивних завдань для навчання монологічного та діалогічного медичного говоріння. Проведений автором експеримент з інтерактивного навчання студентів-медиків англomовного фахового говоріння показав високу ефективність такого методу та загальне покращення академічної успішності студентів. Вважаємо, що питання навчання саме діалогічного говоріння потребує подальшого вивчення, особливо його психологічного складової: залежність успішності діалогічного говоріння від типу характеру та темпераменту особи, його навичок саморегуляції та емпатії.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боднарюк Л.Л. Формування професійно орієнтованого мовлення майбутніх лікарів-інокомунікантів. *Педагогічний альманах*. 2016 (31). С. 73–78.
2. Васецька Л.І. Принципи, етапи та форми організації самостійної роботи іноземних студентів-медиків у кредитно-модульній системі навчання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2011. Вип. 29. С. 46–48. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu\\_5\\_2011\\_29\\_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_5_2011_29_14).
3. Жовтюк Н.П. Зміст навчання професійно спрямованого діалогічного мовлення студентів медичних спеціальностей. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка*. 2011. № 2. С. 167–171.

4. Колодницька О.Д. Формування позитивної мотивації до вивчення англійської мови за професійним спрямуванням у студентів медичних ВНЗ за допомогою інтерактивних технологій і методів навчання. *Медична освіта*. 2018 (4). С. 52–55. URL: <https://doi.org/10.11603/me.2414-5998.2018.4.9197>
5. Нагорняк О. Формування професійного мовлення в іноземних студентів-медиків. *Сучасна українська нація: мова, історія, культура* : матеріали науково-практичної конференції. 2016, С. 182.
6. Цуркан М. Формування професійної мовленнєвої компетентності іноземних студентів-медиків на заняттях з української мови. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*. 2019(3). С. 51–56.
7. Шерстюк Н. О. Застосування кейс-методу на заняттях англійської мови професійного спрямування у медичних ЗВО. *Сучасні проблеми вивчення медико-екологічних аспектів здоров'я людини* : матеріали наук.-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю, присвяченої 90-й річниці з дня заснування кафедри медичної біології в рамках святкування 100-річчя заснування Полтавського державного медичного університету, м. Полтава, 30 вересня – 1 жовтня 2021 р. Полтава, 2021. С. 102–103.
8. Lymar L, Storozhuk K. Peculiarities of Distance Medical Learning during the Covid 2019 Lockdown: Practical Experience of Teaching Medical English. *Wiadomosci Lekarskie (Warsaw, Poland: 1960)*. 2021. 74(8), P. 1964–1969.

#### REFERENCES

1. Bodnariuk L. L. (2016). Formuvannya profesiino oriientovanoho movlennia maibutnix likariv-inokomunikantiv [Development of professional foreign language speaking of future doctors]. *Pedahohichniy almanakh* [Pedagogical almanac], (31), P. 73–78. [In Ukrainian]
2. Vasetska L.I. (2011). Pryntsyipy, etapy ta formy orhanizatsii samostiinoi roboty inozemnykh studentiv-medykiv u kredytno-modulnii systemi navchannia [Principles, stages and forms of organizing self-preparation of foreign medical students under the credit module education conditions]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Dragomanova* [Scientific bulletin of NOU after M.P. Dragomanov]. *Series 5 : Pedahohichni nauky: realii ta perspektvyu* [Pedagogical sciences: realities and prospectives]. Vol. 29. P. 46–48. [In Ukrainian]
3. Zhovtiuk N. P. (2011). Zmist navchannia profesiino spriamovanoho dialohichnoho movlennia studentiv medychnykh spetsialnostei [Essence of teaching professional dialogical speaking to medical students]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Ser. Pedahohika* [Scientific proceedings of Ternopil national pedagogical university after Volodymyr Hnatiuk. Pedagogics]. № 2. P. 167–171. [In Ukrainian]
4. Kolodnytska O.D. (2018). Formuvannya pozytyvnoi motyvatsii do vyvchennia anhliiskoi movy za profesiinym spriamuvanniam u studentiv medychnykh VNZ za dopomohoiu interaktyvnykh tekhnolohii i metodiv navchannia [Shaping positive motivation for learning professional English in medical students, using interactive technologies and educational methods]. *Medychna osvita* [Medical education], (4), 52–55. [In Ukrainian]
5. Lymar L., & Storozhuk K. (2021). Peculiarities of Distance Medical Learning during the Covid 2019 Lockdown: Practical Experience of Teaching Medical English. *Wiadomosci Lekarskie (Warsaw, Poland: 1960)*, 74(8), 1964–1969.
6. Nahorniak O. (2016). Formuvannya profesiinoho movlennia v inozemnykh studentiv-medykiv [Developing the professional speaking skills in foreign medical students]. *Suchasna ukrainska natsiia: mova, istoriia, kultura* : materialy naukovo-praktychnoi konferentsii [Modern Ukrainians nation: language, history and culture: proceedings of scientific conference]. P. 182. [In Ukrainian]
7. Tsurkan M. (2019). Formuvannya profesiinnoi movlennievoi kompetentnosti inozemnykh studentiv-medykiv na zaniattiakh z ukrainskoi movy [Shaping the professional language competence of foreign medical students at Ukrainian classes]. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, (3), P. 51–56. [In Ukrainian]
8. Sherstiuk N. O. (2021). Zastosuvannia keis-metodu na zaniattiakh anhliiskoi movy profesiinoho spriamuvannia u medychnykh ZVO [Application of case method at medical English classes with medical students]. *Suchasni problemy vyvchennia medyko-ekolohichnykh aspektiv zdorovia liudyny* : materialy nauk.-prakt. internet-konf [Modern Problems of studying medical and environmental aspects of human health: proceedings of scientific international conference], Poltava, 30.09 – 1.10.2021. P. 102–103. [In Ukrainian]